

הנחיות לכתיבת עבודה סמינריונית

תוכן עניינים

תוכן העניינים	
מבוא.....	4-3
פרק א : שם הפרק.....	12-5
פרק ב : שם הפרק	
ב.1. שם הסעיף.....	14-13
ב.2. שם הסעיף.....	16-15
פרק ג : שם הפרק.....	20-17
פרק ד : שם הפרק.....	22-21
סיכום מסקנות.....	23
(נספחים.....)	(?)
ביבליוגרפיה.....	25-24

שער העבודה וכותרתה

אוניברסיטת תל אביב החוג למקרא	
שם העבודה	
עבודה סמינריונית במסגרת הקורס '....' (00000) מוגשת לפרופ' ד"ר ...	
שם התלמיד	
מספר סטודנט	
תאריך עברי (תאריך לועזי בסוגריים)	

1. בחירת נושא / שאלת מחקר

- א. נושא טוב לעבודת סמינר עונה בדרך כלל על שני קריטריונים מרכזיים :
 (א) עניין : הכותב הציג סוגייה או שאלה שעניינה אותו ויש בה עניין לקוראים נוספים.
 (ב) אפשרות חקירה : השאלה בת-חקירה מבחינת זמן הלימוד, היקף הכתיבה, והימצאותם של נתונים ומחקרים העשויים לקדם את הבנת הנושא.
- ב. שאלת המחקר ניצבת בבסיס עבודת המחקר ומטרת העבודה לענות על שאלה זו. הפרקים שיופיעו בעבודה הם שלבים בבדיקת הסוגיה ובפתרון התשובה. לאחר שתאספו את החומר הביבליוגרפי ותקראו אותו, יובהר לכם מבנה העבודה הרצוי לכם. ייתכן כי במהלך העבודה ישתנה המבנה או אף שאלת המחקר, ואין בכך כל פסול. מכיוון שכך, עדיף להתחיל לעבוד על גוף העבודה, ורק בסוף התהליך לכתוב את המבוא והסיכום. יש לנסח מחדש את השאלה אחרי הלימוד כדי שתהיה בהירה וברורה בעבורכם ובעבור הקוראים.
- ג. הנושא ייבחר בתיאום עם מנחה הסמינריון. הימנעו מלהגיש עבודות גמורות ללא התייעצות עם המנחה. לעיתים תתבקשו להגיש ראשי פרקים לאישור.
- ד. מומלץ להתחיל באיסוף החומר, גיבוש ראשי פרקים וכתיבתה כבר במהלך הסמסטר. כתיבת עבודה סמינריונית מתמשכת זמן מה, ולא כדאי לדחותה לתקופת המבחנים או החופשות.

ה. בשלב זה אינכם מתבקשים לחדש. אם תוכלו לחדש, הרי זה משובח, אך אין זה הכרחי. למעשה, אתם נבחנים על הצלחתכם להגיע לחומר הביבליוגרפי הרלוונטי, ארגון החומר, התמודדות עמו והכתיבה המדעית. לפיכך כדאי גם להקפיד על צורה מסודרת ויפה של העבודה, על כללי הרישום הביבליוגרפי וכו'.

2. היקף מומלץ

עבודת סמינר : 20–25 עמ'. עבודת סיום קורס/רפראט : 7–10 עמ'.
אך זכרו כי טיב העבודה נקבע על פי תוכנה ולא על פי היקפה.

3. כותרת העבודה

שם העבודה מסכם בצורה הקצרה ביותר את תוכן העבודה. רצוי לבחור את שמה לאחר סיום העבודה.

4. תוכן עניינים

החלוקה לפרקים תיעשה על פי אופי העבודה ושאלת המחקר.

5. המבוא

המבוא מציג את שאלת המחקר/נושא העבודה. הוא מסביר מהי השאלה ומתאר כיצד תתמודדו עם השאלה בפועל, כלומר, מה תהיינה דרכי המחקר. במבוא יוסבר מבנה העבודה ומדוע בחרתם במבנה זה. במבוא יוגדר תחומי המחקר וגבולותיו – מה נדון בעבודה ומה לא. בשלבים מתקדמים של לימודכם תתבקשו להביא במבוא גם סקירת מחקר קצרה הכוללת את הפתרונות שהוצעו עד עתה לשאלת המחקר שלכם ולעמוד על יתרונותיהם וחסרונותיהם של ההצעות הקודמות. בהמשך יש להציג או לרמוז באיזה אופן יוכל הפתרון שלכם לעלות על קודמיו. זכרו : בשלב זה כדאי לעורר עניין בנושא המחקר ולא להציע פתרונות.

6. גוף העבודה

גוף העבודה יכלול דיון בנושא שאותו הצגתם במבוא, למעשה : גוף העבודה מכיל את השלבים השונים בפתרון השאלה שהצגתם במבוא. השלבים השונים בפתרון הם פרקי העבודה וחלקיה. בסיומו של כל פרק בעבודה רצוי לסכמו בקיצור ולהציג את מסקנותיכם עד שלב הזה. במסגרת הדיון עליכם להציג את דעתכם המנומקת לגבי הנושאים השונים תוך התייחסות למחקרים המדעיים הרלוונטיים והערכתם. זכרו : מבנה העבודה, כלי העזר והביבליוגרפיה ייקבעו על-פי הנושא שבחרתם ועל-פי דרישות מנחה הסמינריון.

7. הערות השוליים

תפקידן של הערות השוליים להסב את תשומת לב הקורא לעניינים הנוגעים לנושא הנדון, אך אינם מעיקרם של הדברים. ההערות כוללות הפניות לספרות מחקר (עם ציון למספרי העמודים המדויקים), כולל הערכה שלכם למחקרים. הן כוללות גם הפניות מקשרות (cross references) בתוך העבודה עצמה, הפניות למראי מקום בספרות מחוץ למקרא, תוספת אינפורמציה ועוד. יש להקפיד ולהעריך האם הערה שכתבתם מקומה אכן בשוליים, או שיש לה חלק חשוב בעבודה.

אולם זכרו: (1) הערות שוליים אינן סימן למדעיות. אין "להתהדר" בהערות שוליים כאשר הן אינן נחוצות. (2) הערות שוליים ארוכות מדי (מעל לפסקה אחת) ראויות אולי לדיון נפרד בנספח, או בעבודה עצמאית המוקדשת לנושא הנידון בה.

הפנייה ביבליוגרפית מלאה ומדוייקת (ראו גם רשימה ביבליוגרפית להלן) מאפשרת לקוראים להתחקות אחר בסיס הטיעונים שלכם ולאתר את המקורות הראשוניים והמשניים שזכרו אצלכם. נתינת קרדיט מלא יוצרת שקיפות בעבודת החקירה ומונעת 'פלגיאטים' (בחזקת "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם", מגילה טו, א).

8. הסיכום

מכיל תמצית קצרה של תוכן העבודה לשלביה. רצוי לא להלאות את הקורא ולא לחזור על כל המידע שניתן קודם, ורצוי אולי אף לשנות מעט את הסגנון שנקטתם בו. אפשר להציע בסופו של הסיכום כיוונים אפשריים להמשך המחקר ולהעלות שאלות שתשובותיהן מחוץ לתחומי עבודותיכם (ולציין זאת במפורש).

9. נספח

כאן ניתן לכלול חומרי עזר שאתם מפנים אליהם במהלך העבודה כגון: טבלאות, תרשימים, טקסטים חוץ-מקראיים וכיוצא בהם. כדאי לא להרבות בנספחים – אם החומר חשוב, אולי מקומו בגוף העבודה. אם איננו חשוב מוטב לא להביאו בעבודה זו.

10. רשימה ביבליוגרפית

הרשימה תיערך על-פי הכללים המוצגים בדף הנחיות נפרד. הרשימה צריכה לכלול את כל הפריטים הביבליוגרפיים ששימשו אתכם בעבודה (לא מקובל לציין קונקורדנציות). אין לציין ספרים שלא קראתם או שלא נזכרו בגוף העבודה. המהדורות של המקורות ראשוניים שבהם השתמשתם כגון: בראשית רבה, ילקוט שמעוני וכו' נזכרים בחטיבה נפרדת של הרשימה הביבליוגרפית, בדרך כלל בראש הרשימה תחת הכותרת "ספרות ראשונית/מהדורות". שאר הספרות תופיע בהמשך תחת הכותרת "ספרות משנית/ספרות מחקר". אין נוהגים לציין מהדורה לתנ"ך ולתלמוד בבלי אלא אם כן יש לכך חשיבות על פי אופי העבודה. אם בחרתם להשתמש בקיצורים בגוף העבודה, יש להשתמש במפתח קיצורים ביבליוגרפי. המפתח ישמש גם כרשימה ביבליוגרפית. הרשימה תסודר לפי סדר הא"ב של הקיצורים (שמות המחברים); עברית ולועזית יחדיו.

11. סגנון הכתיבה

ענייני, אובייקטיבי, מדוייק, בהיר ובעברית תקינה. אין להשתמש בביטויים פוגעניים. התייחסו לעצמכם בגוף ראשון יחיד. למשל, "לדעתי..." ולא "לדעתנו...".

12. הגשה

את העבודה יש להגיש למזכירות החוג (ולא למנחה הסמינריון). רצוי תמיד לשמור עותק (ממוחשב או מודפס) אצלכם.

13. מראי-מקום ממקורות ראשוניים

מראי-מקום לכתובים מהמקרא, מספרות חז"ל, מהספרים החיצוניים, מהברית החדשה וכו' יבואו בגוף העבודה. ספרי המקרא יוזכרו תוך שימוש בקיצורים המקובלים (ראו להלן); שמות שאר הספרים יבואו במלואם.

להלן רשימות הקיצורים המקובלים לשמות ספרי המקרא:

בר' - בראשית	יש' - ישעיה	תה' - תהלים
שמ' - שמות	יר' - ירמיה	מש' - משלי
וי' - ויקרא	יח' - יחזקאל	איוב - איוב
במ' - במדבר	הו' - הושע	שה"ש - שיר השירים
דב' - דברים	יואל - יואל	רות - רות
יהו' - יהושע	עמ' - עמוס	איכה - איכה
שופ' - שופטים	עוב' - עובדיה	קה' - קהלת
שמ"א - שמואל א	יונה - יונה	אס' - אסתר
שמ"ב - שמואל ב	מי' - מיכה	דני' - דניאל
מל"א - מלכים א	נח' - נחום	עז' - עזרא
מל"ב - מלכים ב	חב' - חבקוק	נחמ' - נחמיה
	צפ' - צפניה	דה"א - דברי הימים א
	חגי - חגי	דה"ב - דברי הימים ב
	זכ' - זכריה	
	מל' - מלאכי	

הקיצורים משמשים למראי-מקום בלבד, ואין להשתמש בהם בגוף הדיון. למשל: "מונטגומרי חיבר פירוש לספר מלכים שבו הוא דן במל"א ו 1".

יש לציין את הפרק באותיות ואת הפסוק בספרות ללא גרשיים, וללא פסיקים ביניהם, כשבין הפרק לפסוק יש רווח: "בראשית ברא אלהים" (בר' א 1). בסדרת מראי-מקום יבואו פסיקים בין הפסוקים וסימן נקודה-פסיק בין הפרקים והספרים: "ברא" (בר' א 1, 27; ב 3; ה 1; דב' ד 32 ועוד).

* לעיון נוסף: יוסף עופר, "כיצד מצטטים מן התנ"ך", לשוננו לעם מב, ב (תשנ"א), עמ' 57–61.

14. ספרות עזר לכתובת עבודה סמינריונית

1. נבט אפרתי (ואחרים), העבודה האקדמית במוסד אקדמי - חלקיה ודרך הגשתה, מכון מופ"ת, תל-אביב 2002
2. ראובן אשל, מדריך לעבודה סמינריונית במדעי הרוח, , ירושלים תשנ"ב
3. שחף הגפני, כתיבת עבודה, סדנה לחשיבה מדעית ומתודולוגית, חיפה 1981
4. עידית וולפה ועירית עמית, חיבור מדעי – האתגר, תל-אביב 1994
5. עידית וולפה ועירית עמית, לכתוב עבודת מחקר – כלים וכללים, תל-אביב 1998
6. רחל וילנאי, עשרה צעדים בכתיבת עבודה מדעית, עתלית 2003

7. ערן חיות, מדריך למחקר ולכתיבה מדעית: מהלכה למעשה, מהדורה מעודכנת, רעננה תשע"ב 2012
8. אברשה טנא, ברוריה מרגולין וחנה עזר, תדריך לכתיבת עבודה אקדמית, תל-אביב 1998
9. אלי יזרעאלי, המדריך המלא לכתיבה אקדמית: החיבור האקדמי – עבודת המחקר – איסוף המקורות, רמת-גן 1999
10. דרורה כפיר, סמינריון אקדמי וכתיבת עבודה סמינריונית לסטודנט, תל אביב 2000
11. תרצה לבציון, הסדנה לכתיבה עיונית ולעבודות גמר; קריטריונים להערכת עבודות גמר, ירושלים 1994
12. חנה עזר, כתיבת עבודה אקדמית – תהליך ותוצר, תל אביב 1999
13. בועז ערפלי, מדריך להגשת חיבור אקדמי, תל-אביב 1999
14. א' פייקס, הנחיות לכתיבת עבודה סמינריונית, ירושלים תשל"ה
15. יונה פינסון, מדריך לכתיבת עבודה אקדמית, אוניברסיטת תל-אביב 1998
16. שלמה קניאל, כתיבת עבודות מחקר בחינוך הגבוה, תל-אביב 1997
17. אורה רודריג-שורצולד, הנחיות לכתיבת עבודה סמינריונית, רמת-גן 1998

כללים בסיסיים לעריכת רשימה ביבליוגרפית

מס' מהדורה	מספרי עמודים	שנת ההוצאה	מקום ההוצאה	מספר הכרך	מספר הגיליון	שם הסדרה	שם הספר, האנציקלופדיה, כתב העת	שם הערך	כותרת המאמר או הערך	שם המחבר	
✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	מאמר בקובץ, ספר זיכרון או יובל
	✓	✓			✓		✓		✓	✓	מאמר בכתב עת
✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	ספר
✓	✓	✓		✓			✓		✓	✓	ערך אנציקלופדי

מקבץ דוגמאות

מאמר בקובץ, בספר זיכרון או יובל

ב' אופנהיימר, 'התמודדות המקרא עם שרידי המיתוס האלילי', בתוך: י' הופמן ופ' פולק (עורכים), אור ליעקב: מחקרים במקרא ובמגילות מדבר יהודה לזכרו של יעקב שלום ליכט, ירושלים תשנ"ז, עמ' 17–35
F. Polak, 'David's Kingship: A Precarious Equilibrium', in: Y. Hoffman and H. Reventlow (eds.), *Politics and Theopolitics in the Bible and Postbiblical Literature*, Sheffield 1994, pp. 119–147

מאמר בכתב עת

י' הופמן, 'חזון הקדשה ותודעה נבואית (ישעיהו מ–ס)', תרביץ נג (תשמ"ד), עמ' 169–186
M. Anbar, 'La "Reprise"', *Vetus Testamentum* 38 (1988), pp. 385–398

ספר

ג' ברין, הנביא במאבקים: עיון בארבעה סיפורים ביוגרפיים בנבואה, תל אביב תשמ"ג
י' אמית, ספר שופטים: אמנות העריכה (ספריית האנציקלופדיה המקראית ו), ירושלים תשנ"ב
F.M. Cross, *Canaanite Myth and Hebrew Epic*, Cambridge – London 1997⁸
A.K. Grayson, *Assyrian and Babylonian Chronicles* (TCS 5), Locust Valley 1975

ערך אנציקלופדי

א' טל, 'תנ"ך, תרגומים, [ג] התרגום השומרוני', אנציקלופדיה מקראית, ה, ירושלים תשמ"ב, טו' 770–774
B. Becking, 'Japheth', *DDD*,² Leiden 1999, pp. 462–463

ספרות מקור

ספרי על ספר דברים עם חלופי גרסאות והערות, מהדורת א"א פינקלשטיין, ניו יורק תשכ"ט
Biblia Hebraica,⁷ ed. R. Kittel, Stuttgart 1967

הערות לעריכת רשימה ביבליוגרפית

עקביות: ניתן לבחור בכללים ביבליוגרפיים שונים אך חשוב לשמור על עקביות, כלומר על הסדר הפנימי של הפריט הביבליוגרפי, קיצורי הספרים, ציון גרשיים, ציון המילה 'עמודים' וכיוצא בהם.

סדר: יש לסדר את הערכים לפי שמות המשפחה של המחברים, תחילה הפריטים העבריים ולאחר מכן הפריטים הלועזיים. אם ישנם כמה פריטים למחבר אחד, יש לסדרם על פי שנת הוצאתם לאור.

שמות מחברים: יש לקצר שמות פרטיים בעברית בעזרת גרש או שניים, לדוגמה: ב' ניצן, י"מ גרינץ, ובלועזית בעזרת נקודה, לדוגמה: J. Wellhausen.

קיצורים: נהוג להשתמש בקיצורים המקובלים של שדה המחקר הרלוונטי, ואין צורך לפתחם. במחקרים מרובי פריטים ביבליוגרפיים, מקובל להמציא קיצורים פנימיים בגוף העבודה ולפתחם בסופה. יש להימנע ככל האפשר מקיצורים כלליים (כגון ע"י, בע"פ וכל כיוצא באלה).

מקום ושנה: יש לרשום את שם העיר (ולא המדינה). שנת הפרסום של ספר עברי תיעשה על פי הלוח העברי.

עמודים וטורים: אין חובה להקדים מילים אלו. בעברית משמש הקיצור עמ', טו'. באנגלית משמש הקיצור p. או col. עבור עמוד או טור אחד; pp. או cols. עבור כמה עמודים.

מספרים: יש לשמור על סדרם לפי כיוון הכתב, דהיינו בעברית יהיו מימין לשמאל.

מראי מקומות בספרות מקור: במחקר העוסק בספרות המקרא מקובל לקצר את שמות הספרים המשמשים למראי-מקומות על-פי הקיצורים המקובלים.

בר'	בראשית	יח'	יחזקאל	תה'	תהלים
שמי'	שמות	הו'	הושע	משי'	משלי
וי'	ויקרא	יואל	יואל	איוב	איוב
במי'	במדבר	עמי'	עמוס	שה"ש	שיר השירים
דבי'	דברים	עו'	עובדיה	רות	רות
יהו'	יהושע	יונה	יונה	איכה	איכה
שופ'	שופטים	מי'	מיכה	קה'	קהלת
שמי"א	שמואל א	נח'	נחום	אס'	אסתר
שמי"ב	שמואל ב	חב'	חבקוק	דני'	דניאל
מל"א	מלכים א	צפי'	צפניה	עזי'	עזרא
מל"ב	מלכים ב	חגי'	חגי	נחמ'	נחמיה
ישי'	ישעיה	זכי'	זכריה	דה"א	דברי הימים א
יר'	ירמיה	מל'	מלאכי	דה"ב	דברי הימים ב

פרקים יירשמו באותיות עבריות ופסוקים – בספרות, לדוגמה: "בראשית ברא אלהים" (בר' א 1). בסדרת מראי-מקום יבואו פסוקים בין הפסוקים וסימן נקודה-פסיק בין הפרקים והספרים: "ברא" (בר' א 1, 27; ב 3; ה 1; דב' ד 32 ועוד). בתלמוד יש לציין את מספרי הדפים והעמודים בראשי תיבות, לדוגמה: בבלי, סנהדרין ד ע"א.

אם ספרות המקור נלקחה ממהדורה מסוימת, יש לציין את המהדורה המודרנית ומספר העמוד בה, לדוגמה: בראשית רבה כו, ה (מהדורת תאודור ואלבק, כרך א, עמ' 247).